

Generální finanční ředitelství

Lazarská 15/7, 117 22 Praha 1

Sekce právní

Č. j.: 67266/20/7700-30133-051108

(ve znění novely metodického pokynu č. j. 24298/21/7700-30133-051108
a novely metodického pokynu č. j. 48924/21/7700-30133-051278)

Všem finančním úřadům, včetně Specializovaného finančního úřadu
Odvolacímu finančnímu ředitelství

Zasláno pouze elektronicky – datovou schránkou

M E T O D I C K Ý P O K Y N

Zajištění daně zástavním právem

Tento metodický pokyn si klade za cíl sjednotit postup správce daně při zajištění daně zřízením zástavního práva. Metodický pokyn upravuje podmínky vzniku, výkonu a zániku zástavního práva. Metodická řešení se soustředí na zajištění dosud neuhrazené daně. Bližší podmínky pro zajištění dosud nesplatné nebo nestanovené daně jsou předmětem zvláštní metodické pomůcky.

Obsah metodického pokynu

ÚČEL METODICKÉHO POKYNU	2
Předmět zástavního práva	2
Právní úprava zástavního práva	2
VZNIK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA	3
Rozhodnutí o zřízení zástavního práva	3
Zástavní právo k majetku třetí osoby	4
Veřejné registry.....	4
Neveřejné registry.....	5
Rozsah zástavního práva	6
Lhůta pro placení daně zajištěné zástavním právem.....	7
OBSAH ZÁSTAVNÍHO PRÁVA	7
Práva správce daně ze zástavního práva	7
Uvolněná zástava a záměna zástavního práva	8
Ujednání o zákazu zřídit zástavní právo.....	8
Právo zpětné koupě	8
Změna v osobě zástavního dlužníka	9

VÝKON ZÁSTAVNÍHO PRÁVA	10
Daňová exekuce	10
Soudní prodej zástavy	10
Právo na plnění ze zástavy	11
Příhláška pohledávky	11
ZÁNİK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA	12
Způsoby zániku zástavního práva	12
Složení obvyklé ceny zástavy	13
Postup správce daně při zániku zástavního práva	14
VYBRANÉ PŘEDMĚTY ZÁSTAVY	14
Pohledávka, včetně pohledávky z účtu	14
Cenné papíry	16
Podíl v korporaci	17
Hromadná věc	17
SPOLEČNÁ A PŘECHODNÁ USTANOVENÍ	18
Společné jmění manželů	18
Zápis údajů do registrů	18
Stará zástavní práva	20
Zástavní právo k zajištění částky stanovené zajišťovacím příkazem	20
Účinnost	20

ČÁST PRVNÍ

ÚČEL METODICKÉHO POKYNU

Článek I.

Předmět zástavního práva

[1] Zástavní právo spočívá ve vymezení určité části majetku daňového subjektu nebo třetí osoby, kterým daňový subjekt nebo třetí osoba zajišťuje splnění daňové pohledávky.

[2] Zástavou může být každá věc (hmotná i nehmotná), se kterou lze obchodovat (lze převést na třetí osobu). Typicky nemovitá věc zapsaná v katastru nemovitostí a nezužitelné movité věci (zejména motorová vozidla). Zástava musí být v rozhodnutí správce daně označena přesně a určitě, aby ji nebylo možno zaměnit s jinou věcí. Zástavou se nemůže stát věc, k níž má daňovému subjektu nebo třetí osobě teprve vzniknout vlastnické právo.

Článek II.

Právní úprava zástavního práva

[1] Při vydání rozhodnutí o zřízení zástavního práva je správce daně veden snahou **zajistit si pořadí** pro případ, že zajištěný majetek se stane předmětem výkonu rozhodnutí (exekuce) nebo insolvenčního řízení. Zřízením zástavního práva správce daně motivuje daňový subjekt k dobrovolnému splnění daňové pohledávky. V rámci řízení o posečkání daně je zpravidla správcem daně zřizováno zástavní právo k neuhrazené dani, jejíž vykonatelnost je odložena.

[2] Pravomoc správce daně zřídit zástavní právo vyplývá z ustanovení § 168 odst. 6 (zajištění dosud nesplatné nebo nestanovené daně) a § 170 odst. 1 (zajištění neuhrazené daně) zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád (dále jen „DŘ“). Skutečnosti výslovně neupravené v DŘ se řídí zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“).

[3] Zřízení zástavního práva se považuje za zajišťovací úkon. Lhůta pro rozhodnutí o zřízení zástavního práva je upravena zvláštním metodickým pokynem, kterým se upravují postupy při vymáhání nedoplatků¹.

[4] Při zřízení zástavního práva je nutné respektovat princip proporcionality². Správce daně nezřídí zástavní právo pouze tehdy, pokud by hodnota zástavy výrazně (dramaticky) a bez jakýchkoliv pochyb převyšovala daňovou pohledávku, která má být rozhodnutím správce daně zajištěna, a současně pokud by daňový subjekt disponoval jiným majetkem, který by bylo možné zastavit, nebo (pokud je nedoplatek přiznán exekučním titulem) který by bylo možné učinit předmětem exekučního postihu. Při zkoumání přiměřenosti je též nutné zohlednit, že jiný majetek může být zatížen dalšími zástavními právy s lepším pořadím pro uspokojení pohledávek jiných věřitelů, a že zřízením zástavního práva nedochází ke ztrátě vlastnických oprávnění daňového subjektu (třetí osoby) a k zaplacení neuhrazené daně³.

ČÁST DRUHÁ VZNIK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Článek III. Rozhodnutí o zřízení zástavního práva

[1] Ustanovení § 170 odst. 4 DŘ představuje zvláštní právní úpravu vzniku zástavního práva rozhodnutím orgánu veřejné moci; ustanovení § 1342 věta první OZ se nepoužije.

[2] Zástavní právo vzniká doručením rozhodnutí o zřízení zástavního práva některému z těchto subjektů:

- a) daňovému subjektu,
- b) třetí osobě, která poskytla svůj majetek k zajištění daňové pohledávky,
- c) tomu, kdo vede veřejný registr, v němž je dotčený majetek evidován.

¹ Aktuálně Metodickým pokynem č. j. 2/19/7700-30132-202757 ze dne 14. 3. 2019, kterým se stanoví lhůty a postupy při vymáhání nedoplatků.

² Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 4 Afs 48/2015 ze dne 27. 5. 2015.

³ Podle usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 2769/2017 ze dne 30. 1. 2019 spočívá význam exekutorského zástavního práva „... nejen v zařazení vymáhané pohledávky do přednější skupiny a zajištění lepšího pořadí pro uspokojení v případě rozvrhu výtěžku mezi více přihlášených pohledávek do exekuce (...) nebo při souběhu více exekucí k postižitelnému nemovitému majetku (...), ale především v motivaci povinného k dobrovolnému splnění vymáhané pohledávky a uspokojení oprávněného či provedení exekuce šetrnějšími exekučními prostředky, než je přímo prodej nemovitosti. Přitom zřízení exekutorského zástavního práva na nemovitosti povinného není limitováno omezeními, která jinak provází provedení exekuce prodejem nemovitosti (...), například zřízení exekutorského zástavního práva nebrání nepoměrně výše vymáhané pohledávky oprávněného a ceny předmětu, z něhož má být uspokojení této pohledávky dosaženo...“.

[3] Pořadí zástavního práva zřízeného správcem daně se řídí dnem vzniku zástavního práva. Přehled vzniku zástavního práva podle předmětu zástavy je uveden v příloze č. 1 tohoto metodického pokynu. Pokud je neuhrazená daň zajištěna z rozhodnutí soudu nebo soudního exekutora, řídí se pořadí zástavního práva úpravou zvláštního právního předpisu, podle kterého bylo zřízeno (příloha č. 2 tohoto metodického pokynu).

[4] Příjemce rozhodnutí se může odvolat proti rozhodnutí o zřízení zástavního práva ve lhůtě do 30 dnů ode dne jeho doručení⁴. Rozhodnutí o zřízení zástavního práva podléhá soudnímu přezkumu⁵. Žalobu může podat i osoba odlišná od daňového subjektu, pokud bude tvrdit, že zástavní právo bylo zřízeno bez jejího souhlasu k majetku v jejím vlastnictví; rozhodným okamžikem pro počátek běhu lhůty pro podání žaloby je den, kdy se tato osoba odlišná od daňového subjektu měla možnost se seznámit s rozhodnutím o zřízení zástavního práva⁶.

Článek IV. Zástavní právo k majetku třetí osoby

[1] V případě, že správce daně zřídí zástavní právo k majetku třetí osoby odlišné od daňového subjektu, jehož neuhrazená daň je zástavním právem zajišťována, je nutnou podmínkou pro vydání rozhodnutí o zřízení zástavního práva předchozí písemný souhlas třetí osoby s úředně ověřeným podpisem. Souhlas se zřízením zástavního práva má obsahovat zejména náležitosti uvedené v listině, která je přílohou č. 3 tohoto metodického pokynu.

[2] Správce daně není povinen zástavní právo k majetku třetí osoby zřídit. Pokud však obdrží návrh na vydání takového rozhodnutí, musí o něm podle ustanovení § 170 odst. 3 DŘ rozhodnout, a to i v případě, kdy nepřistoupí ke zřízení zástavního práva, a své (zamítavé) rozhodnutí odůvodnit. I v tomto případě jde o rozhodnutí o právu osoby zúčastněné na správě daní (právu nabídnout majetek ve svém vlastnictví k zajištění neuhrazené daně), a proto odpovídající reakcí na takový návrh je rozhodnutí správce daně. Taková forma navíc umožňuje zajistit účinnou ochranu práv třetí osoby, která může proti zamítavému rozhodnutí brojit opravným prostředkem. Vzor rozhodnutí, kterým se zamítá návrh třetí osoby na zřízení zástavního práva, tvoří přílohu č. 4 tohoto metodického pokynu.

Článek V. Veřejné registry

[1] Zástavní právo k nemovité věci evidované v katastru nemovitostí (a k dalšímu majetku, který je evidován ve veřejném registru) vzniká doručením rozhodnutí správce daně o zřízení zástavního práva příslušnému katastrálnímu úřadu (orgánu, který spravuje veřejný registr).

[2] Pojem „veřejný registr“ (ustanovení § 170 odst. 4 DŘ) nekoresponduje s názvoslovím OZ, který používá pojem „veřejný seznam“. Je třeba jej vnímat v širších souvislostech právního

⁴ K tomu lze srovnat Pedagogickou pomůcku – Příjemci rozhodnutí z oblasti zajištění a vymáhání daní (verze 5/2014), zveřejněná na intranetu Finanční správy.

⁵ Rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu č. j. 2 Afs 186/2006-54 ze dne 27. 10. 2009.

⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 9 Afs 316/2019-44 ze dne 30. 6. 2020.

institutu jako označení veřejné evidence věcí. Pro účely zřízení zástavního práva budou oba pojmy vnímány ve shodném významu.

[3] Pod pojem veřejný registr pak lze pro účely zástavního práva podřadit i pojem „veřejný rejstřík“. Veřejný rejstřík je sice formálně veřejnou evidencí osob, jsou v něm však evidovány rovněž majetkové hodnoty fyzických a právnických osob, které mohou být zatíženy zástavním právem. S ohledem na princip ochrany dobré víry v pravdivost a správnost zápisu ve veřejném rejstříku a na skutečnost, že OZ spojuje vznik zástavního práva k podílu v korporaci se zápisem do veřejného rejstříku (ustanovení § 1322 odst. 1 OZ), lze veřejné rejstříky právnických a fyzických osob, jak jsou vymezeny zákonem č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále jen „ZoVR“), pro účely posuzování vzniku zástavního práva považovat také za „veřejné registry“ ve smyslu ustanovení § 170 odst. 4 DŘ.

[4] Veřejnými registry jsou zejména:

- a) katastr nemovitostí [ustanovení § 1 a 11 odst. 1 písm. d) a e) zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (dále jen „KZ“)],
- b) obchodní rejstřík (ustanovení § 1 odst. 1 ZoVR),
- c) námořní rejstřík (ustanovení § 7 odst. 1, 8, 23 a 74 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě),
- d) plavební rejstřík (ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě),
- e) letecký rejstřík (ustanovení § 4 odst. 2, 5a a 6b zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví),
- f) rejstřík průmyslových vzorů [ustanovení § 31 a 39 odst. 2 písm. n) zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů],
- g) patentový rejstřík (ustanovení § 16 vyhlášky č. 550/1990 Sb., o řízení ve věcech vynálezů a průmyslových vzorů),
- h) rejstřík ochranných známek (ustanovení § 17 a 44 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách).

Článek VI. Neveřejné registry

[1] Pokud zvláštní zákon neprohlašuje seznam nebo rejstřík za veřejný, vzniká zástavní právo již doručením rozhodnutí o zřízení zástavního práva zástavci (daňovému subjektu anebo třetí osobě).

[2] Neveřejnými registry jsou zejména:

- a) rejstřík zástav [ustanovení § 35a odst. 1 a 35f a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen „NŘ“],

- b) registr silničních vozidel (ustanovení § 4 zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích)⁷
- c) evidence investičních nástrojů [ustanovení § 115 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (dále jen „ZPKT“)],
- d) rejstřík malých plavidel (ustanovení § 15a zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě),
- e) rejstřík sportovních létajících zařízení (ustanovení § 84b zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví),
- f) centrální registr zbraní [ustanovení § 73a zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních)]⁸.

Článek VII. Rozsah zástavního práva

[1] V rozhodnutí o zřízení zástavního práva vydaném správcem daně musí být vyčíslena neuhrazená daň zajišťovaná zástavním právem (ustanovení § 170 odst. 1 DŘ). Podle rozsudku Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 65 Af 125/2016 ze dne 29. 3. 2018 je neuhrazenou daní „...daň, která je jako výsledek vyměřovacího řízení zapsána v daňové evidenci daňového subjektu (stanovená daň) a není zaplacená, bez ohledu na to, zda u takové daně již uplynula lhůta splatnosti“. Ke zřízení zástavního práva tedy postačuje **existence pravomocně stanovené (vyměřené nebo doměřené) a fakticky nezaplacené daně**.

[2] Zásadně je se zajištěním daně (jistiny) zajištěno i její příslušenství, tj. úrok z prodlení, případně úrok z posečkané částky (ustanovení § 1313 OZ). Tato skutečnost je uvedena ve výroku rozhodnutí o zřízení zástavního práva [viz formuláře v Automatizovaném daňovém informačním systému (ADIS)]. Existence daňové pohledávky je doložena rozhodnutím, kterým byla daň (jistina) vyměřena nebo doměřena; platební výměr na příslušenství (úrok z prodlení) se nevystavuje.

[3] Došlo-li však k úhradě daně před vydáním rozhodnutí o zřízení zástavního práva a nezaplacený v daném okamžiku zůstal pouze úrok z prodlení, pak pro umístění takové pohledávky na rozhodnutí o zřízení zástavního práva je nezbytné mít úrok z prodlení přiznán platebním výměrem anebo nejprve vydat vyrozumění o úroku z prodlení⁹. V opačném případě by daňovou pohledávku nebylo možné na rozhodnutí o zřízení zástavního práva umístit. Pokud jde o další příslušenství daně, uvedené v ustanovení § 2 odst. 5 DŘ, kterým může být penále, pokuta a náklady řízení, pak tyto daňové pohledávky disponují samostatným rozhodnutím, kterým je jejich existence doložena (s výjimkou penále z částky doměřené daně, k jehož stanovení může dojít v dodatečném platebním výměru).

⁷ V registru silničních vozidel nejsou ode dne 1. 1. 2015 evidovány údaje o zástavním právu.

⁸ V centrálním registru zbraní nejsou evidovány záznamy o zástavním právu.

⁹ Správce daně vyrozumí s účinností ode dne 1. 1. 2021 daňový subjekt o výši úroku z prodlení způsobem podle ustanovení § 153 odst. 3 DŘ.

Článek VIII.

Lhůta pro placení daně zajištěné zástavním právem

[1] Zřízením zástavního práva dojde k přerušení běhu prekluzivní šestileté lhůty pro placení daně, tj. lhůta běží znovu ode dne, v němž byl tento úkon učiněn (ustanovení § 160 odst. 2 a 3 DŘ).

[2] Pokud je daň zajištěna zástavním právem, které se nezapíše do veřejného registru, končí lhůta pro placení daně nejpozději uplynutím 20 let od jejího počátku (ustanovení § 160 odst. 5 DŘ). Pokud je daň zajištěna zástavním právem, které bylo zapsáno do příslušného veřejného registru, zaniká právo vybrat a vymáhat daň uplynutím 30 let po tomto zápisu (ustanovení § 160 odst. 6 DŘ).

[3] V objektivní lhůtě (dvacetileté, respektive třicetileté) lze nedoplatek zajištěný zástavním právem vymáhat, přičemž aby nedošlo k zániku práva vybrat a vymáhat daň, **musí být vždy nejpozději do 6 let učiněn úkon**, který povede k přerušení (případně stavění) lhůty pro placení daně.

ČÁST TŘETÍ

OBSAH ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Článek IX.

Práva správce daně ze zástavního práva

[1] Práva a povinnosti zástavního věřitele a zástavního dlužníka jsou upraveny v ustanovení § 1353 a násl. OZ. Základní povinností zástavního dlužníka je z pohledu správy daní zdržet se všeho, čím by došlo ke zhoršení zástavy na úkor zástavního věřitele (správce daně).

[2] Pokud je předmět zástavy pojištěn a dojde k poškození zástavy, zakotvuje ustanovení § 1354 odst. 1 OZ nárok zástavního věřitele na pojistné plnění. V okamžiku vzniku pojistné události má správce daně (jako zástavní věřitel), po včasném prokázání existence svého zástavního práva pojišťovně, právo uspokojit svou zajištěnou pohledávku. Přebytek pojistného plnění převyšující zajištěnou pohledávku včetně příslušenství a nákladů, na jejichž úhradu má zástavní věřitel právo, vydá správce daně zástavnímu dlužníku – vlastníku zástavy. Ustanovení § 317 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“), se v tomto případě neuplatní. Náhradu, která má být použita k novému vybudování nebo k opravě budovy, nelze postihnout jen v rámci daňové exekuce příkázáním jiné peněžitě pohledávky. V případě poškození (zničení zástavy) představuje pojistné plnění reparaci za nemožnost uplatnění uhrazovací funkce zástavního práva (za nemožnost zpeněžení zástavy).

Článek X.

Uvolněná zástava a záměna zástavního práva

[1] Účelem ustanovení § 170 odst. 6 DŘ je chránit pořadí zástavního práva, které zajišťuje daňovou pohledávku, před záměnou zástavního práva a uplatněním práv vlastníka při uvolnění zástavy. Tyto výhrady je možné uplatnit jen ohledně zástavních práv zapsaných ve veřejném seznamu (zejména v katastru nemovitostí).

[2] Nemožnost předstihnout pořadí zástavního práva zřízeného správcem daně a zápočet zápisu nového zástavního práva namísto starého musí být spolu se zástavním právem zapsána ve veřejném seznamu, v němž je zástava evidována; musí být výslovně uvedena v návrhu na vklad zástavního práva.

Článek XI.

Ujednání o zákazu zřídit zástavní právo

[1] V soukromoprávních vztazích existuje možnost ujednat si, že zástavní dlužník nezřídí k zástavě další zástavní právo, případně ujednat zákaz zřídit zástavní právo k věci vůbec. Je-li takový zákaz zapsán do příslušného veřejného seznamu, je účinný i vůči třetím osobám.

[2] Uvedený zákaz zřízení zástavního práva k určitému majetku však nemůže s ohledem na absenci výslovného ustanovení zákona dopadat na zřízení zástavního práva rozhodnutím správce daně. Oprávnění správce daně zajistit daňovou pohledávku zástavním právem plyne ze zákona a nemůže být vyloučeno soukromoprávním ujednáním.

Článek XII.

Právo zpětné koupě

[1] Výhrada zpětné koupě, pokud je zapsána jako věcné právo ve veřejném seznamu, chrání předchozího vlastníka před opětovným nabytím věci zatížené závadami, které ji nezatěžovaly v době převodu vlastnictví. Dispozici ustanovení § 2138 OZ (věc lze zatížit jen se souhlasem předchozího vlastníka) je možné uplatnit, jen pokud je zástavní právo zřízeno zástavní smlouvou. Zástavní právo zřízené správcem daně vzniká rozhodnutím – nezávisle na vůli daňového subjektu (návrhu třetí osoby na zřízení zástavního práva nemusí správce daně vyhovět) –, a proto právo zpětné koupě není překážkou ke zřízení zástavního práva.

[2] Pokud dojde ke zpětnému převodu zastavené věci, zástavní právo zřízené správcem daně nezaniká. Zpětný převod vlastnického práva k zastavené věci se realizuje za úplatu, přičemž daňovému subjektu v souladu s ustanovením § 2136 OZ svědčí (kromě nároku na zaplacení kupní ceny) právo na náhradu nákladů vynaložených na zhodnocení věci a současně jej tíží povinnost nahradit škodu, pokud se zhorší hodnota věci. Předchozí vlastník tak může složit obvyklou cenu zástavy (a snížit výši úplaty za zpětnou koupi), čímž dojde k zániku zástavního práva.

Článek XIII. Změna v osobě zástavního dlužníka

[1] Pokud je zástavní právo zapsáno ve veřejném nebo neveřejném registru, má správce daně zajištěno, že nebude možné po celou dobu trvání zástavního práva namítat, že obsah zápisu neodpovídá skutečnosti. Nový vlastník nabývá majetek se zástavním právem zapsaným ve veřejném seznamu (ustanovení § 1107 odst. 1 OZ) anebo v rejstříku zástav (ustanovení § 1377 odst. 2 OZ). Ostatní zástavní práva přejímá, měl-li a mohl-li je zjistit z okolností případu, tedy zejména mohl-li je zjistit ze zápisu z dalších neveřejných registrů.

[2] V případě, že dojde k odvolání daru, a správce daně zřídí zástavní právo v době mezi darováním a odvoláním daru, zástavní právo nezaniká, protože obdarovaný byl v době jeho zřízení vlastníkem věci. K této problematice Nejvyšší soud České republiky uvedl v rozsudku sp. zn. 20 Cdo 3292/2017 ze dne 29. 8. 2017: „*Převezme-li někdo smluvně (a jistě i na základě jiného druhu právního nebo protiprávního jednání povinného jako předchozího vlastníka) věc, na které vázne zástavní právo, působí zástavní právo i vůči nabyvateli, jestliže při uzavření smlouvy nabyvatel o soudcovském (exekutorském) zástavním právu věděl nebo vědět musel*“.

[3] Pokud dojde k odstoupení od smlouvy, na základě kterého nabyt zástavní dlužník zástavu, působí zástavní právo i proti původnímu vlastníkov. Odstoupením od smlouvy se převodní smlouva ruší od samého počátku (ex tunc); věcně právní účinky, na rozdíl od obligačních, však nastávají až na základě účinného odstoupení od smlouvy (tedy s účinky ex nunc). Ustanovení § 2005 odst. 1 OZ navíc výslovně uvádí, že odstoupením od smlouvy nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře. Podle Ústavního soudu České republiky¹⁰ se „... *odstoupením od smlouvy (...) smlouva od počátku ruší, avšak pouze s účinky mezi jejími účastníky. Vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své vlastnické právo nabyli v dobré víře, než došlo k odstoupení od smlouvy, požívá ochrany (...) a nezaniká*.“ Za použití logického argumentu a maiori ad minus (od většího k menšímu) lze dovodit, že pokud je zástavní právo zřízeno v dobré víře (v případě zřízení zástavního práva rozhodnutím správce daně lze její existenci předpokládat) v době, než dojde k účinnému odstoupení od smlouvy, nedopadají účinky odstoupení od smlouvy na zástavního věřitele (správce daně)¹¹.

[4] Na situace, kdy je soudem prohlášena neplatnost smlouvy, kterou nabyt daňový subjekt (třetí osoba) předmět zástavy, lze obdobně aplikovat metodické řešení pro případ odstoupení od smlouvy, a zástavní právo působí i proti původnímu vlastníkov. Správce daně při zřízení zástavního práva vychází z pravdivosti zápisů ve veřejných nebo neveřejných registrech a (současně) není subjektem, který má pravomoc z úřední povinnosti zkoumat, zda existují důvody pro vyslovení neplatnosti nabývacího titulu.

¹⁰ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007.

¹¹ Podporu pro uvedený právní názor lze najít pro případ nemovitých věcí v rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 11 Cmo 165/96 ze dne 7. 10. 1996 (Konstitutivní účinky vkladu do katastru nemovitostí budou odstraněny „...bud' tak, že bude pro žalobce jako prodávajícího vlastnické právo zapsáno katastrálním úřadem na základě dohody účastníků, jestliže k ní dojde (...), anebo že bude zapsáno pro žalobce (...) na základě rozsudku vydaného např. o žalobě požadující určení žalobcova vlastnického práva.“) či usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2512/2000 ze dne 29. 11. 2001 („Odstoupení od smlouvy o převodu nemovitostí dle § 48 odst. 2 obč. zák. proto nezpůsobovalo bez dalšího zánik zástavního práva k nemovitosti zřízeného v mezidobí jejím nabyvatelem“).

ČÁST ČTVRTÁ VÝKON ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Článek XIV. Daňová exekuce

[1] Správce daně může přistoupit k výkonu zástavního práva (ustanovení § 170a DŘ), pokud je zajištěná daň stanovena vykonatelným rozhodnutím. Pokud je zástava postižena v daňové exekuci, správce daně ji zpeněží při provedení daňové exekuce. Je-li pro pořadí uspokojení daňové pohledávky (ustanovení § 229 odst. 2 DŘ) výhodnější den vzniku zástavního práva, použije správce daně při rozvrhovém řízení tento den na místo dne vydání exekučního příkazu (ustanovení § 337c odst. 5 OSŘ).

[2] Není-li zástava postižena v daňové exekuci, správce daně zahájí řízení o výkon zástavního práva vydáním oznámení o započetí výkonu zástavního práva. Správce daně doručí oznámení o započetí výkonu zástavního práva zástavnímu dlužníkovi, a, je-li zástavní právo zapsáno ve veřejném seznamu, osobě, která veřejný seznam vede, anebo kterémukoliv notáři, pokud je zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav.

[3] Správce daně postupuje při výkonu zástavního práva jako při provádění daňové exekuce prodejem movitých věcí nebo prodejem nemovitých věcí. K ocenění zástavy přistoupí správce daně až poté, co uplyne 30 kalendářních dnů ode dne doručení oznámení o započetí výkonu zástavního práva zástavnímu dlužníkovi. Pokud je zástava zapsána ve veřejném seznamu nebo rejstříku zástav, musí být zápis o započetí výkonu zástavního práva zveřejněn ve veřejném registru nebo rejstříku zástav 30 kalendářních dnů před oceněním zástavy.

[4] Další věřitelé zástavního dlužníka mohou do dražby přihlásit jen pohledávky zajištěné prodávanou zástavou. Při rozvrhu výtěžku dražby lze uhradit jen náklady vynaložené na výkon zástavního práva – tedy náklady za výkon prodeje a hotové výdaje. Výši nákladů vynaložených na výkon zástavního práva stanoví správce daně samostatným rozhodnutím.

Článek XV. Soudní prodej zástavy

[1] Nelze-li s ohledem na charakter předmětu zástavy přistoupit k výkonu zástavního práva podle článku XIV. tohoto metodického pokynu, anebo pokud by byl výkon zástavního práva spojen s nepoměrnými obtížemi či lze důvodně očekávat vyšší míru uspokojení, může správce daně přistoupit k soudnímu prodeji zástavy.

[2] Prodej zástavy soudem je realizován ve dvou fázích. Na návrh zástavního věřitele (správce daně) v souladu s ustanovením § 358 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, je nejprve po provedeném řízení soudem vydáno rozhodnutí o nařízení prodeje zástavy. Tímto postupem dojde k získání „zvláštního“ exekučního titulu, který je nezbytný pro provedení fáze druhé (vykonávací), soudního výkonu rozhodnutí prodejem zástavy (ustanovení § 338a OSŘ). Předžalobní výzva adresovaná zástavnímu dlužníkovi, žaloba na nařízení soudního prodeje zástavy a návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem zástavy tvoří přílohu č. 5, č. 6 a č. 7 tohoto metodického pokynu.

[3] Obě fáze řízení provádí soud a není možné postupovat tak, kdy na základě návrhu na nařízení prodeje zástavy by soud vydal usnesení o nařízení prodeje zástavy, avšak následný výkon rozhodnutí by na podkladě takto získaného exekučního titulu prováděl správce daně sám. Správce daně je oprávněn vykonat daňovou exekuci jen na základě titulu vydaného v daňovém řízení.

Článek XVI.

Právo na plnění ze zástavy

[1] U některých typů zástav (pohledávka, cenné papíry, podíl v korporaci) je se zástavou spojeno právo na plnění, které po splatnosti zajištěných daní může správce daně uplatnit vůči zástavnímu poddlužníkovi. Plnění poukázané zástavním poddlužníkem na základě rozhodnutí o zřízení zástavního práva lze použít pouze k úhradě pohledávek zajištěných zástavním právem; v rámci těchto pohledávek se uplatní pořadí úhrady stanovené v ustanovení § 152 odst. 1 DŘ.

[2] Neplní-li zástavní poddlužník dobrovolně, přestože správce daně jako zástavní věřitel řádně uplatnil své právo na plnění, nelze proti zástavnímu poddlužníkovi zahájit přímo vymáhání plnění ze zástavy (na pohledávku, z cenného papíru, z podílu v korporaci). Správce daně proti němu musí nejprve získat exekuční titul, a to v podobě soudního rozhodnutí o žalobě na plnění (na základě rozhodnutí o zřízení zástavního práva a případné výzvy k plnění), kterou podá podle části třetí OSŘ.

Článek XVII.

Přihláška pohledávky

[1] Pokud je nařízen prodej (dražba) zástavy soudem, soudním exekutorem anebo jiným orgánem veřejné moci (dále jen „jiné exekuční orgány“), přihlásí správce daně zajištěnou neuhrazenou daň do příslušného vykonávacího řízení¹². Přihlášku lze učinit ode dne vydání exekučního příkazu anebo rozhodnutí, jímž jiný exekuční orgán nařídil výkon rozhodnutí, do začátku prvního dražebního jednání. Pokud není přihláška pohledávky učiněna včas, nebude z výtěžku dražby uspokojena, přestože dojde k zániku zástavního práva.

[2] Přihláška pohledávky musí obsahovat výši neuhrazené daně a příslušenství, a v případě soudního výkonu rozhodnutí a exekuce prováděné soudním exekutorem vyčíslení pohledávky ke dni konání dražby a uvedení skupiny pro uspokojení pohledávky. Vždy je nutné v přihlášce pohledávky uvést pořadí zástavního práva, které se řídí dnem vzniku zástavního práva. Tvzení uvedené v přihlášce pohledávky je nutné osvědčit listinami, proto správce daně připojí k přihlášce pohledávky rozhodnutí o zřízení zástavního práva a doklady o doručení rozhodnutí o zřízení zástavního práva (pokud datum doručení nevyplývá z veřejného registru).

¹² Uvedené nevylučuje, aby společně se zajištěnou neuhrazenou daní byly přihlášeny další daňové pohledávky, případně exekuční náklady (pokud jsou daňové pohledávky exekučně vymáhány).

[3] Shodně postupuje správce daně v případě přihlášky neuhrazené daně do veřejné dražby nedobrovolné (ustanovení § 45 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách). Do veřejné dražby dobrovolné přihlášku pohledávky učinit nelze, provedením dražby dobrovolné zástavní právo zřízené správcem daně nezaniká. Veřejnou dražbu (dobrovolnou i nedobrovolnou) nelze provést, pokud byla správcem daně nařízena daňová exekuce postihující předmět zástavního práva¹³ anebo bylo rozhodnuto o provedení exekuce jiným exekučním orgánem.

ČÁST PÁTÁ ZÁNİK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Článek XVIII. Způsoby zániku zástavního práva

[1] Zánik zástavního práva zřízeného rozhodnutím správce daně je podřízen režimu OZ. DŘ je navíc připuštěna možnost zrušení zástavního práva rozhodnutím správce daně; v tomto případě zaniká zástavní právo právní mocí rozhodnutí (ustanovení § 170 odst. 5 DŘ).

[2] Zástavní právo zaniká, zanikne-li zajištěná daňová pohledávka (ustanovení § 1376 OZ), anebo pokud nedojde k zániku zajištěné daně, ale nastane některá ze skutečností uvedených v ustanovení § 1377 odst. 1 OZ:

- a) zanikne-li zástava,
- b) vzdá-li se zástavní věřitel zástavního práva,
- c) vrátí-li zástavní věřitel zástavu zástavci nebo zástavnímu dlužníkovi, za předpokladu, že byla správcem daně zástava uschována,
- d) složí-li zástavce nebo zástavní dlužník zástavnímu věřiteli cenu zastavené věci, nebo
- e) uplyne-li doba, na niž bylo zástavní právo zřízeno¹⁴.

[3] Kromě způsobů zániku zástavního práva výslovně upravených v OZ přichází v úvahu též zánik zástavního práva na základě zvláštních právních předpisů, a to:

- f) provedením dražby [ustanovení § 58 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ustanovení § 329 odst. 4, 337h a 338zk odst. 5 OSŘ a § 231 odst. 1 písm. a) DŘ],
- g) zpeněžením zástavy [ustanovení § 28 odst. 5 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ustanovení § 285 odst. 1 písm. b) zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)],

¹³ Za této situace se stává správce daně osobou odpovědnou za zpeněžení zastavené věci a současně nedojde ke vzniku nákladů dražebníka za provedení veřejné dražby.

¹⁴ Rozumně tedy nelze očekávat, že v rámci zajištění neuhrazené daně by mohlo dojít k zániku zástavního práva z důvodů podle písm. c) a e). Ke vzniku zástavního práva nemusí dojít k předání zástavy, a pokud by byla zástava zajištěna, lze rozumně očekávat, že dojde obratem k prodeji zástavy. Není zákonného důvodu, aby správce daně zřídil rozhodnutím zástavní právo jen na dobu určitou, ale je na místě, aby zástavní právo trvalo po celou dobu lhůty pro placení daně, pokud nezanikne dříve z důvodu splnění daňové povinnosti.

- h) v důsledku změny právní formy společnosti (ustanovení § 43 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev), pokud dojde ke změně právní formy na společnost nebo družstvo, ve které nemůže být podíl zástavou¹⁵,
- i) v důsledku vyvlastnění [ustanovení § 6 zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění)],
- j) při převzetí zápisu zástavního práva do katastru nemovitostí z bývalé pozemkové knihy, zemských desek nebo železniční knihy (ustanovení § 62 odst. 3 KZ).

[4] Zástavní právo správce daně automaticky nepůsobí vůči každému pozdějšímu vlastníkov věci. Takové účinky má pouze zástavní právo, které je **zapsáno ve veřejném seznamu**¹⁶, případně **v rejstříku zástav**. Zástavní právo proto také zanikne:

- k) převodem nebo přechodem zástavy, pokud je nabyvatel v dobré víře, že věc není zatížena zástavním právem (existenci dobré víry prokazuje nabyvatel); tento důvod zániku se neuplatní, pokud je zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav nebo ve veřejném seznamu (ustanovením § 1377 odst. 2 OZ),
- l) převodem zástavy v rámci běžného obchodního styku při podnikání zástavce; toto neplatí, pokud je zástavní právo zapsáno jen ve veřejném seznamu [ustanovením § 1377 odst. 3 písm. b) OZ].

Článek XIX. Složení obvyklé ceny zástavy

[1] Cenou zastavené věci je třeba rozumět cenu obvyklou ve smyslu ustanovení § 492 odst. 1 OZ. Cenu je nutné určit dle zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, znaleckým posudkem. Není rozhodné, zda znalecký posudek předloží daňový subjekt, třetí osoba anebo bude vypracován v rámci daňové exekuce. V jednoduchých případech může správce daně sám určit obvyklou cenu zástavy odhadem, cenu zjištěnou odhadem správce daně zaznamená v úředním záznamu. Tento způsob zániku zástavního práva se uplatní jen v případě zástavy ve vlastnictví osoby odlišné od daňového subjektu (včetně předchozího vlastníka).

[2] Oproti tomu veškeré platby provedené daňovým subjektem se použijí na úhradu daně způsobem stanoveným v ustanovení § 152 a 164 DŘ. DŘ totiž nezahrnul pod speciální režim pořadí úhrady daně zajištěné zástavním právem (jako je tomu v případě vymoženého plnění v daňové exekuci či v případě úhrady daně ručitelem). Uvedené nevylučuje, aby daňový subjekt v souladu s ustanovením § 164 odst. 1 DŘ provedl platbu na osobní daňový účet, na kterém je předepsána daň zajištěná zástavním právem, nicméně na příslušném osobním

¹⁵ Konkrétně jde o změnu právní formy na veřejnou obchodní společnost, na komanditní společnost ohledně podílu komplementáře a na bytové družstvo, je-li stanovami zastavení podílu vyloučeno, neboť tyto podíly nemohou být podle zvláštního zákona, popřípadě ve spojení se zakladatelskou listinou, zástavou. Jestliže zastavené podíly nebo účastnické cenné papíry při fúzi, rozdělení nebo změně právní formy zanikají a zástavní právo nepřechází ani se nerozšiřuje, má zástavní věřitel právo požadovat poskytnutí dostatečné jistoty. Nedojde-li mezi zástavním věřitelem a dlužníkem k dohodě o způsobu zajištění pohledávky, rozhodne o dodatečném zajištění soud.

¹⁶ Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 10 Afs 113/2018 ze dne 8. 8. 2018, podle něhož: „... *vkład zástavního práva do katastru nemovitostí zakládá účinky zástavního práva erga omnes, tedy teprve v tomto okamžiku vznikají účinky zástavního práva vůči třetím osobám*“.

daňovém účtu budou jednotlivé daňové pohledávky uhrazeny v pořadí dle ustanovení § 152 odst. 1 DŘ.

Článek XX.

Postup správce daně při zániku zástavního práva

[1] Správce daně vydá potvrzení o zániku zástavního práva zřízeného rozhodnutím správce daně, pokud dojde k zániku zástavního práva z důvodů upravených v OZ anebo na základě jiného právního předpisu.

[2] Rozhodnutí o zrušení zástavního práva správce daně vydá zejména za těchto okolností:

- a) nebyly splněny zákonné podmínky pro vydání rozhodnutí o zřízení zástavního práva [například z důvodu osvědčení vlastnictví zástavy osobou odlišnou od daňového subjektu nebo z důvodu dodatečné identifikace nejasné platby na daň zajištěnou zástavním právem],
- b) rozsah zajištěného majetku by se stal nepřiměřeným k aktuální výši daně (článek II. odst. 4 tohoto metodického pokynu),
- c) z důvodu převodu anebo přechodu¹⁷ vlastnictví zastavené věci na osobu odlišnou od daňového subjektu (článek XVIII. odst. 4 tohoto metodického pokynu),
- d) nedoplatek byl přihlášen správcem daně do insolvenčního řízení jako nezajištěná pohledávka a (současně) byl daňový subjekt z důvodu splnění oddlužení osvobozen od placení části neuspokojených pohledávek¹⁸.

[3] Nejde-li o případy zániku zástavního práva uvedené v článku XVIII. odst. 3 písm. f) a g) tohoto metodického pokynu (provedení dražby a zpeněžení zástavy), doručuje se potvrzení o zániku zástavního práva a rozhodnutí o zániku zástavního práva osobám, kterým bylo doručeno rozhodnutí o zřízení zástavního práva, a vlastníkově zástavy [zejména v případech uvedených pod písm. a) a c) odst. 2 tohoto článku metodického pokynu].

ČÁST ŠESTÁ

VYBRANÉ PŘEDMĚTY ZÁSTAVY

Článek XXI.

Pohledávka, včetně pohledávky z účtu

[1] Zástavou může být jen taková pohledávka, kterou lze postoupit jinému (ustanovení § 1335 odst. 1 OZ). Předmětem zástavního práva tedy nemohou být pohledávky zanikající smrtí

¹⁷ Viz Odpověď na dotaz č. j. 38911/20/7700-30133-051108 ze dne 27. 8. 2020, Úhrada nedoplatku dědicem, který uplatnil výhradu soupisu: „Pokud dlužník (daňový subjekt) uhradí nedoplatek v rozsahu, který by odpovídal (poměrnému) uspokojení správce daně, vydá správce daně rozhodnutí o zrušení zástavního práva. Při správním uvážení bude správce daně zkoumat hodnotu zastavené věci (...). Pokud je ze strany dědice uhrazena pouze část obvyklé ceny, musí současně osvědčit, že ostatní prostředky byly použity na úhradu zástavního práva s lepším pořadím.“

¹⁸ Viz Odpověď na dotaz č. j. 80368/19/7700-30133-051108 ze dne 25. 2. 2020, Zvláštní případ zániku zástavního práva.

daňového subjektu a pohledávky vázané výlučně na osobu daňového subjektu. Předmětem zástavního práva může být pohledávka, u které je na základě dohody mezi věřitelem (zejména poskytovatelem platebních služeb) a daňovým subjektem vyloučeno postoupení pohledávky jinému (ustanovení § 170 odst. 1 DŘ)¹⁹.

[2] Vůči zástavnímu poddlužníku nabývá zástavní právo účinků teprve tehdy, když mu je daňovým subjektem (třetí osobou) oznámeno nebo správcem daně prokázáno. Správce daně jako zástavní věřitel prokáže zástavnímu poddlužníkovi vznik zástavního práva k pohledávce doručením rozhodnutí o zřízení zástavního práva.

[3] Zastavená pohledávka představuje právo na plnění a správce daně se uspokojuje z tohoto plnění. Zástavní poddlužník plní správci daně po splatnosti zastavené pohledávky, a poté, co mu správce daně doručí výzvu k plnění. Výzvu k plnění správce daně vydá po splatnosti zajištěné daně. Vzor výzvy k plnění tvoří přílohu č. 8 tohoto metodického pokynu. Jestliže zástavní poddlužník po splatnosti zastavené pohledávky plní daňovému subjektu (třetí osobě) namísto správci daně, ačkoli mu byl vznik zástavního práva správcem daně prokázán a zároveň byl správcem daně vyzván k plnění, nenastanou účinky splnění zastavené pohledávky a zástavní poddlužník je povinen dále plnit správci daně, neboť zastavená pohledávka nezanikla.

[4] Pokud zástavní poddlužník nesplní dobrovolně svoji povinnost, je správce daně oprávněn domáhat se splnění povinnosti zástavního poddlužníka žalobou na plnění. Žalobním návrhem se správce daně (žalobce) domáhá, aby mu zástavní poddlužník (žalovaný) zaplatil částku odpovídající částce zástavním právem zajištěné pohledávky. V případné exekuci poté, co si správce daně opatřil exekuční titul (i realizační fázi zajistí správce daně soudní cestou, nikoliv daňovou exekucí), se může uspokojit z celého majetku zástavního poddlužníka.

[5] Zástavní poddlužník může dle ustanovení § 1336 odst. 1 OZ plnit před splatností zajištěné daně jen nedílně správci daně i daňovému subjektu (třetí osobě). Každý z nich má právo žádat, aby zástavní poddlužník plnění uložil do úschovy u třetí osoby; nedohodnou-li se správce daně a daňový subjekt (třetí osoba) o schovateli, určí ho na návrh některé ze stran soud. Dospěje-li zajištěný dluh, vydá schovatel správci daně vše potřebné pro jeho uspokojení.

[6] Bylo-li zástavní právo zřízeno k pohledávce z účtu, má správce daně (zástavní věřitel) právo v souladu s ustanovením § 1339 OZ přikázat tomu, kdo účet vede (poskytovateli platebních služeb), aby mu vyplatil zůstatek na účtu do výše zajištěné daně, pokud mu oznámí výši a splatnost zajištěné daňové pohledávky.

¹⁹ Ode dne 1. 1. 2021 (účinnost zákona č. 283/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) již nebude muset správce daně přihlížet ke znění všeobecných obchodních podmínek vydaných poskytovatelem platebních služeb, které by vylučovalo postoupení pohledávky jinému.

Článek XXII. Cenné papíry

[1] Předmětem zástavního práva mohou být cenné papíry listinné, včetně imobilizovaných²⁰, a zaknihované (a to v jakékoliv formě), včetně účtu vlastníka zaknihovaných cenných papírů. Zaknihovaný cenný papír je veden na tzv. majetkovém účtu, který zřizuje osoba vedoucí příslušnou evidenci, tj. účastník centrálního depozitáře v případě centrální evidence zaknihovaných cenných papírů, nebo osoba vedoucí samostatnou evidenci v případě samostatné evidence investičních nástrojů.

[2] Existují dva druhy majetkových účtů: účet vlastníka a účet zákazníků. Předmětem zástavního práva může být jen účet vlastníka. Na účtu vlastníka jsou evidovány zaknihované cenné papíry toho, pro něhož byl účet zřízen. Je-li zřízeno zástavní právo k účtu, pak se zástavní právo vztahuje na všechny zaknihované cenné papíry, které jsou na účtu zapsány ke dni vzniku zástavního práva, jakož i na zaknihované cenné papíry převedené na zastavený účet po dobu trvání zástavního práva. Na účtu zákazníků jsou evidovány zaknihované cenné papíry osob, které zaknihovaný cenný papír svěřily tomu, pro něhož byl účet zákazníků zřízen (např. obchodník s cennými papíry, finanční instituce apod.). U těchto majetkových účtů proto vždy platí zásada, že ten, pro koho byl účet zákazníků zřízen, není vlastníkem zaknihovaných cenných papírů evidovaných na tomto účtu – zástavní právo k účtu zákazníků nemůže být zřízeno. Zástavním právem mohou být postiženy pouze cenné papíry zákazníka (daňového subjektu nebo třetí osoby) na takovém účtu.

[3] Centrální evidence zaknihovaných cenných papírů a samostatné evidence investičních nástrojů, vedené podle ZPKT, nemají povahu veřejných seznamů. Ustanovení § 1331 a § 1333 OZ spojuje se zápisem do těchto evidencí vznik zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru a k účtu vlastníka zaknihovaných cenných papírů. Dle zvláštní právní úpravy DŘ ale platí, že zástavní právo k cennému papíru vzniká doručením rozhodnutí o zřízení zástavního práva zástavci (daňovému subjektu nebo třetí osobě). S ohledem na výše uvedené je ovšem zapotřebí, aby bylo zástavní právo zřízené správcem daně zapisováno také do těchto evidencí.

[4] Z ustanovení § 1332 odst. 1 OZ plyne, že za trvání zástavního práva k cennému papíru může zástavní věřitel vykonávat práva spojená se zastaveným cenným papírem v rozsahu ujednaném stranami. To se netýká správce daně, který zřizuje zástavní právo rozhodnutím. Správce daně má však právo na výnosy a jiná peněžitá plnění z cenného papíru za podmínek uvedených v ustanovení článku XVI. tohoto metodického pokynu.

²⁰ Imobilizovaný cenný papír je cenný papír v listinné podobě, který je emitentem vydán předáním listiny do úschovy schovateli ve prospěch jeho vlastníka jako prvního nabyvatele, a to na základě smlouvy o úschově cenných papírů.

Článek XXIII. Podíl v korporaci

[1] Předmětem zástavního práva je podíl v korporaci, lze-li jej volně převést (ustanovení § 1320 OZ). Jestliže obchodní společnost (ve společenské smlouvě) či družstvo (stanovami) převod podílu zakáže, nelze zřídit zástavní právo. Podíly v některých obchodních společnostech jsou ze zákona nepřevoditelné: podíl společníka ve veřejné obchodní společnosti a podíl komplementáře v komanditní společnosti. Tyto podíly nemohou být předmětem zástavního práva.

[2] Zástavní právo k podílu v korporaci lze podle ustanovení § 1320 odst. 1 OZ zřídit jen za podmínek, za nichž ho lze převést. V případech, kdy je stanovami obchodní společnosti omezeno zastavení podílu, nebo je stanovami podmíněno zastavení podílu v bytovém družstvu, je správce daně tuto skutečnost povinen zohlednit a zástavní právo k podílu v korporaci zřídit s ohledem na omezení vyplývající ze stanov konkrétní korporace.

[3] Zástavní právo k podílu v korporaci vzniká doručením rejstříkovému soudu, který vede obchodní rejstřík²¹. Rozhodnutí o zřízení zástavního práva doručí správce daně bez zbytečného odkladu po jeho vzniku rovněž korporaci. Korporace sice není zástavním dlužníkem, nicméně některá práva a povinnosti plynoucí ze zástavního práva k podílu se jí přímo dotýkají, zejména pokud se stane zajištěná pohledávka splatnou, má správce daně v souladu s ustanovením § 1324 odst. 1 OZ právo na peněžitá a jiná věcná plnění vyplývající z účasti daňového subjektu (třetí osoby, která poskytla zástavu) na korporaci až do výše zajištěného dluhu. Korporace se tak ocitá v pozici „poddlužníka“, jenž má poskytovat plnění nikoliv vlastníkově zastaveného podílu (daňovému subjektu nebo třetí osobě), nýbrž věřiteli tohoto společníka (správci daně).

Článek XXIV. Hromadná věc

[1] Hromadnou věcí je obchodní závod (ustanovení § 502 OZ) jako organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti (uplatní se přitom vyvratitelná právní domněnka, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží jeho provozu). Další hromadnou věcí jsou skladové zásoby, nacházející se v době zpeněžení ve skladu či provozovně daňového subjektu.

[2] Zástavní právo se vztahuje na každou jednotlivou věc, která k hromadné věci přibude, a zanikne ke každé jednotlivé věci, která se od hromadné věci odloučí (ustanovení § 1347 OZ). Ujedná-li se za trvání zástavního práva k hromadné věci samostatné zástavní právo k jednotlivé věci, která náleží k zástavě, zástavní právo nevznikne. Vzniklo-li k jednotlivé věci

²¹ „Má-li být do obchodního rejstříku zapsáno zástavní právo k družstevnímu podílu, musí být současně do obchodního rejstříku zapsán člen družstva, jehož podíl se zastavuje, a zastavovaný družstevní podíl“ (viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 14 Cmo 354/2014 ze dne 28. 7. 2015). Podle hodnocení soudu nemůže být skutečnost, že se standardně družstevní podíly do obchodního rejstříku nezapisují, důvodem vylučujícím konstitutivní účinky zápisu do obchodního rejstříku. V souladu s principem publicity veřejného rejstříku musí být k návrhu na zápis zástavního práva k členskému podílu také doloženo, že zástavce je členem družstva (například na základě žádosti o poskytnutí informace adresované bytovému družstvu), neboť tato skutečnost na rozdíl od komanditní společnosti a společnosti s ručením omezeným ze zápisu z obchodního rejstříku neplyne.

zástavní právo dříve, než k hromadné věci přibyla, nebo než byla hromadná věc zastavena, použijí se ustanovení o pořadí zástavního práva.

[3] Je-li nařízena exekuce jednotlivé věci, která je součástí zajištěné hromadné věci, jiným exekučním orgánem (článek XVII. metodického pokynu), je nutné učinit přihlášku pohledávky a existenci zástavního práva osvědčit rozhodnutím o zřízení zástavního práva k věci hromadné. Nařízení dražby jednotlivé věci může být důvodem pro podání vylučovací žaloby, a to zejména pokud již správce daně inicioval prodej zastavené hromadné věci, prodejem jednotlivé věci nelze očekávat uspokojení celé zajištěné daně a současně prodejem hromadné věci lze očekávat vyšší uspokojení neuhrazené daně.

ČÁST ŠEDMÁ **SPOLEČNÁ A PŘECHODNÁ USTANOVENÍ**

Článek XXV. **Společné jmění manželů**

[1] K zajištění neuhrazené daně může správce daně rozhodnutím zřídit zástavní právo k majetku, který je ve společném jmění manželů. Rozhodnutí o zřízení zástavního práva musí být rovněž doručeno manželovi daňového subjektu, jehož práva jsou tímto rozhodnutím dotčena.

[2] Zástavní právo lze zřídit jen v případě, že daňová pohledávka vznikla za trvání společného jmění manželů, a jen ohledně majetku, který je ve společném jmění manželů, případně byl součástí zaniklého a dosud nevypořádaného společného jmění manželů. K úpravě rozsahu společného jmění manželů je nutné při zřízení zástavního práva vždy přihlížet, neboť nelze aplikovat ustanovení § 185 odst. 1 DŘ (lze použít pouze v rámci daňové exekuce). Pokud je majetek ve výlučném vlastnictví manžela daňového subjektu, nebo se na základě úpravy rozsahu společného jmění manželů považuje za takové výlučné vlastnictví, lze zástavní právo v souladu s ustanovením § 170 odst. 3 DŘ zřídit s písemným souhlasem manžela daňového subjektu.

[3] Zástavní právo lze zřídit také tehdy, pokud daňová pohledávka vznikla před uzavřením manželství, vždy však jen ohledně majetku, který je ve společném jmění manželů. Omezení vyplývající z ustanovení § 732 OZ může manžel daňového subjektu uplatnit v rámci řízení o výkonu zástavního práva (při rozvrhovém jednání prováděném jiným exekučním orgánem).

Článek XXVI. **Zápis údajů do registrů**

[1] Pokud je třeba ke vzniku zástavního práva zápis do veřejného seznamu nebo zápis do rejstříku zástav, má správce daně povinnost zápis provést²². Zápis do rejstříku zástav je

²² Tento postup vyplývá z ustanovení § 1342 OZ. Shodné ustanovení současně uvádí, že zástavní právo vzniká vykonatelností rozhodnutí, kterým bylo zřízeno. Citovaná úprava se však s ohledem na speciální úpravu ustanovení § 170 odst. 4 DŘ nepoužije pro rozhodnutí správce daně (článek III odst. 2 tohoto metodického pokynu).

v souladu s ustanovením § 1319 odst. 2 OZ vyžadován v případě vzniku zástavního práva k nemovité věci nezapisované do katastru nemovitostí, k hromadné věci a k obchodnímu závodu²³. Pokud je zástavní právo zřízeno k jinému majetku, je na rozhodnutí správce daně, zda zástavní právo zapíše do rejstříku zástav. Správce daně bude při správním uvážení vycházet z předpokládané hodnoty zástavy a z předchozího chování daňového subjektu při nakládání s vlastním majetkem²⁴.

[2] Vzniká-li zástavní právo doručením daňovému subjektu (třetí osobě podle ustanovení § 170 odst. 3 DŘ), zapisuje se do příslušného rejstříku (zejména rejstříku zástav) až po svém vzniku. Zápis zástavního práva, které se na základě zákona či z rozhodnutí správce daně zapisuje do rejstříku zástav, provede správce daně do 30 kalendářních dnů ode dne vzniku zástavního práva (ustanovení § 35h NŘ). Vzor žádosti o provedení zápisu zástavního práva do rejstříku zástav tvoří přílohu č. 9 tohoto metodického pokynu.

[3] Výmaz zástavního práva z rejstříku zástav nebo z veřejného seznamu, v nichž je zástavní právo zapsáno, zajistí správce daně bezodkladně po jeho zániku (ustanovení § 1379 odst. 1 OZ). Návrh na výmaz zástavního práva proto bude podán neprodleně po nabytí právní moci rozhodnutí anebo po vydání potvrzení o zániku zástavního práva. Jestliže by byl správce daně s podáním návrhu na výmaz zástavního práva nečinný, mohl by po něm daňový subjekt (třetí osoba) požadovat náhradu škody.

[4] Návrh na výmaz zástavního práva nepodává správce daně v případě, kdy dojde v daňové exekuci k vydražení nemovitého majetku zajištěného zástavním právem. V takovém případě správce daně vydá vydražiteli potvrzení o nabytí vlastnického práva k předmětu dražby s tím, že vydražitel je povinen sám si zajistit podání návrhu na vklad do katastru nemovitostí²⁵. Návrh na výmaz zástavního práva nepodává správce daně také v případech, kdy dojde k zániku zástavního práva v důsledku provedení dražby anebo zpeněžení zástavy podle článku XVIII. odst. 3 písm. f) a g) tohoto metodického pokynu, neboť v tomto případě má výmaz zástavního práva obstarat osoba, která provedla dražbu nebo zpeněžení zástavy²⁶.

[5] Přílohou elektronicky podepsaného rozhodnutí o zřízení (zániku) zástavního práva nebo potvrzení o zániku zástavního práva se stane návrh na zápis nebo výmaz zástavního práva, které bude odeslán prostřednictvím Automatizovaného daňového informačního systému (ADIS) tomu orgánu, který příslušný rejstřík vede. Postup správce daně při zapisování údajů o zástavním právu do katastru nemovitostí, rejstříku zástav a dalších registrů je uveden v příloze č. 10 tohoto metodického pokynu.

[6] Náklady řízení, které správci daně v souvislosti se zaznamenáváním údajů o zástavním právu do veřejného nebo neveřejného registru vznikly, nese správce daně. Přenesení

²³ Pokud obchodní závod tvoří nemovité věci (anebo jiný majetek, který je evidován ve veřejném registru), zašle se rozhodnutí o zřízení zástavního práva k obchodnímu závodu i katastrálnímu úřadu (orgánu, který spravuje veřejný registr). Zástavní právo v tomto případě vzniká dnem doručení rozhodnutí o zřízení zástavního práva daňovému subjektu (třetí osobě). K tomu lze srovnat ustanovení § 2180 odst. 3 OZ.

²⁴ Metodický pokyn č. j. 32134/20/7700-30133-051108 ze dne 10. 6. 2020, k zápisu zástavního práva do Rejstříku zástav.

²⁵ Odpověď na metodický dotaz č. j. 1833/16/7700-30132-050104 ze dne 11. 1. 2016, k vyrozumívání katastrálních úřadů dle ust. § 222 odst. 5 a § 231 odst. 4 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „daňový řád“).

²⁶ Odpověď na dotaz č. j. 106943/19/7700-30133-051108 ze dne 16. 3. 2020, Zvláštní případy zániku zástavního práva.

takových nákladů na daňový subjekt není možné²⁷. Informace o zpoplatnění zápisu do veřejného seznamu, rejstříku zástav a veřejného rejstříku obsahuje příloha č. 11 tohoto metodického pokynu.

Článek XXVII. Stará zástavní práva

[1] Zástavní práva, která vznikla do dne 31. 12. 2013, se až do svého zániku posuzují v souladu s ustanovením § 3073 OZ podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

[2] Došlo-li ke zřízení zástavního práva za účinnosti zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, a toto zástavní právo trvá i za účinnosti DŘ, pak se lhůty pro promlčení práva vybrat a vymáhat nedoplatek posoudí podle ustanovení DŘ, které upravují lhůtu pro placení daně (ustanovení § 264 odst. 5 DŘ).

[3] Ustanovení § 171 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, nestanoví povinnost zástavnímu věřiteli požádat o výmaz zástavního práva z registru (například z katastru nemovitostí či z rejstříku zástav), nicméně s ohledem na princip dobré správy bude správce daně podávat žádost o výmaz zástavního práva podle tohoto metodického pokynu i v případě zástavních práv vzniklých do dne 31. 12. 2013.

Článek XXVIII. Zástavní právo k zajištění částky stanovené zajišťovacím příkazem

[1] Zřízení zástavního práva k zajištění úhrady na nesplatnou nebo dosud nestanovenou daň upravuje ustanovení § 168 odst. 6 DŘ.

[2] Specifika zástavního práva zřízeného k zajištění úhrady na nesplatnou nebo dosud nestanovenou daň dle zajišťovacího příkazu jsou upravena zvláštními metodickými pokyny²⁸.

Článek XXIX. Účinnost

[1] Odpověď na dotaz nebo jinou metodickou pomůcku, vydanou přede dnem účinnosti tohoto metodického pokynu, nelze použít při řešení obdobného skutkového případu, pokud poskytuje odlišné metodické řešení, než které zavádí tento metodický pokyn.

²⁷ Metodická informace k aplikaci ustanovení § 107 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti se zajištěním daně zástavním právem č. j. 153059/15/7100-50133-050395 ze dne 21. 12. 2015.

²⁸ Aktuálně Metodickým pokynem č. j. 7342/11-2310 ze dne 16. 11. 2011 (Metodika realizace zajišťovacího příkazu) a Metodickým pokyn č. j. 22307/16/7700-30133-806918 ze dne 26. 7. 2016 (Částečná revize stávající metodiky realizace zajišťovacího příkazu), ve spojení s Metodickým pokynem č. j. 13847/19/7700-00130-711462 ze dne 22. 2. 2019 (Metodický pokyn k postupu správce daně při vydávání zajišťovacího příkazu, ve znění aktualizace účinné ke dni 25. 2. 2019).

[2] Tímto metodickým pokynem se ruší Metodický pokyn č. j. 103857/17/7700-30133-703692 ze dne 17. 10. 2018, k postupu správce daně při zřízení zástavního práva k pohledávce z účtu.

[3] Tento metodický pokyn nabývá účinnosti dne 1. 1. 2021.

Ing. Mgr. Radim Patočka, Ph.D.
ředitel sekce

Přílohy:

Vznik zástavního práva podle předmětu zástavy
Pořadí zástavního práva podle jiných právních předpisů
Souhlas třetí osoby se zřízením zástavního práva
Rozhodnutí o zamítnutí návrhu na zřízení zástavního práva
Předžalobní výzva adresovaná zástavnímu dlužníkovi
Žaloba na nařízení soudního prodeje zástavy
Návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem zástavy
Vzor výzvy poddlužníkovi k plnění zastavené pohledávky
Vzor žádosti o provedení zápisu zástavního práva do rejstříku zástav
Postup správce daně při zapisování údajů o zástavním právu
Informace o zpoplatnění zápisu zástavního práva

Na vědomí:

Ministerstvo financí, Odbor 32 – Daňová legislativa
Ministerstvo financí, Odbor 39 – Správní činnosti
Generální ředitelství cel
Sekce metodiky a výkonu daní Generálního finančního ředitelství
Sekce řízení rizik při správě daní Generálního finančního ředitelství
Odbor daňového procesu Generálního finančního ředitelství
Oddělení daňově-právní a náhrad škod Generálního finančního ředitelství
Oddělení právně-analytickému Generálního finančního ředitelství
Sekce informatiky Generálního finančního ředitelství